

НОВІ ДАНІ ПО РІДКІСНИХ ТА МАЛОВИВЧЕНИХ ВИДАХ ПТАХІВ СТЕПОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ

В.М. Грищенко, Є.Д. Яблонівська-Грищенко

Канівський природний заповідник; м. Канів, 19000, Черкаська обл., Україна
Kaniv Nature Reserve; Kaniv, 19000, Ukraine

✉ В.М. Грищенко (V.N. Grishchenko), e-mail: vgrishchenko@mail.ru

New data about rare and insufficiently known bird species of the steppe zone of Ukraine. - V.N. Grishchenko, E.D. Yablonovska-Grishchenko. - Berkut. 21 (1-2). 2012. - Data about 36 species collected in southern regions of Ukraine in 2008–2012 are presented. [Ukrainian].

Key words: fauna, distribution, number, vagrant.

Матеріал зібрано під час експедицій у південних областях протягом 2008–2012 рр. Значна частина даних отримана попутно в ході досліджень географічної мінливості пісні зяблика (*Fringilla coelebs*) та моніторингу популяції білого лелеки (*Ciconia ciconia*). Для ряду видів, які відносно звичайні в південних областях, ми наводимо дані лише про зустрічі великих зграй та скупчень.

Чорношия гагара (*Gavia arctica*). Літучі птахи кілька разів зустрічалися на прибережному мілководді Чорного моря на півдні Миколаївської області. 24.08.2009 р. – один птах біля с. Морське Березанського району. 1.07.2010 р. – поодинокі птахи годувалися на мілководді між селами Морське і Коблеве. На березі знайшли мертву чорношию гагару. 24–26.08.2012 р. – дві гагари на морі біля пересипу Тилігульського лиману.

Рожевий пелікан (*Pelecanus onocrotalus*). 30.05.2009 р. зграя з 8 птахів кружляла над верхів'ям лиману Сасик біля с. Борисівка Татамбунарського району Одеської області.

24.08.2009 р. зграя з 80 птахів відмічена біля с. Морське Березанського району Миколаївської області. Пелікани летіли з моря в напрямку Тилігульського лиману.

Вечором того ж дня до лиману летіла зграя ще з 11 птахів. 30.06.2010 р. зграя близько 50 пеліканів трималася на лимані біля с. Коблеве Березанського району Миколаївської області. 2.08.2011 р. над пересипом Тилігульського лиману пролетіло на північ близько 400 пеліканів.

9.05.2010 р. 13 птахів пролетіли над Чонгарським перешийком біля с. Медведівка Джанкойського району АР Крим.

2.07.2010 р. зграя близько 60 особин відпочивала на косі у верхів'ях Перекопської затоки південніше с. Ставки Каланчацького району Херсонської області.

2.07.2010 р. 3 птахи годувалися на широкому плесі р. Чатирлик біля с. Новопавлівка Красноперекопського району АР Крим.

3.07.2010 р. 10 птахів спостерігалися на мілководді Сиваша біля Арабатської Стрілки південніше с. Стрілкове Генічеського району Херсонської області.

13.06.2011 р. значне скупчення рожевих пеліканів, загалом близько 700 особин, спостерігалось в районі оз. Кагул (Одеська область). Птахи кількома великими розкиданими зграями вилетіли з-за Дунаю, з румунської сторони, потім довго кружляли над Кагулом та в околицях озера.

5.08.2011 р. над п-овом Тюп-Тархан (на північний схід від с. Мисове Джанкойсько-

Фото 1. Зграя рожевих пеліканів. П-ів Тюп-Тархан, АР Крим. 5.08.2011 р.

Тут і далі фото В.М. Грищенка
Photo 1. A flock of White Pelicans in NE of the Crimea.

го району АР Крим) пролетіло понад 300 пеліканів (фото 1).

Кучерявий пелікан (*P. crispus*). 13.06.2011 р. один птах спостерігався в південній частині оз. Ялпуг (Одеська область).

Сіра чапля (*Ardea cinerea*). 3.05.2012 р. виявлена колонія на Старомлинівському водосховищі на р. Мокрі Яли біля с. Георгіївка Великоновосілівського району Донецької області. У чагарниках серед очерету гніздилося близько 20 пар сірої чаплі та не менше 5 пар малої білої (*Egretta garzetta*).

Чорний лелека (*Ciconia nigra*). 24.08.2011 р. поодинокий пролітний птах кружляв над північною околицею с. Червоний Чабан Каланчацького району Херсонської області.

Косар (*Platalea leucorodia*). Невеликі зграї косарів, які пролітали на північ, спостерігалися над п-овом Тюп-Тархан (на північний схід від с. Мисове Джанкойського району АР Крим): 9.05.2010 р. – 12 птахів, 5.08.2011 р. – 6.

2.07.2010 р. два птахи трималися на рисових чеках біля с. Антонівка Скадовського району Херсонської області.

З 1998 р. невелика колонія косарів існує у верхній частині Тилігульського лиману (Гержик, 2003). 22.08.2010 р. ми спостерігали двох птахів на лимані між селами Каїри та Калинівка Комінтернівського району Одеської області. 26.08.2012 р. три птахи спостерігалися на водоймах пересипу Тилігульського лиману на межі Миколаївської й Одеської областей.

Сіра гуска (*Anser anser*). 6.07.2011 р. 70 птахів трималися на берегах озера біля с. Ячмінне Ленінського району АР Крим.

4.05.2012 р. більше 10 гусей трималися невеликими групами й парами на р. Молочній біля с. Троїцьке Мелітопольського району Запорізької області.

Галагаз (*Tadorna tadorna*). 10.10.2009 р. на оз. Ярилгач біля с. Міжводне Чорноморського району АР Крим спостерігалось велике скупчення галагазів – більше 600 особин.

23–24.08.2010 р. скупчення до 500 особин трималося на березі Перекопської затоки на південний схід від с. Ставки Каланчацького району Херсонської області.

Огар (*T. ferruginea*). 10.05.2010 р. пара пролітала над степом північніше м. Берислав Херсонської області.

6.05.2011 р. один птах спостерігався на березі Молочного лиману біля с. Радивонівка Якимівського району Запорізької області.

8.05.2011 р. пара огарів літала над полями біля берега Нижньорогачицького лиману на північний схід від с. Пролетарій

Верхньорогачицького району Херсонської області.

4.05.2012 р. один птах спостерігався на р. Молочній біля с. Троїцьке Мелітопольського району Запорізької області.

Гоголь (*Vucephala clangula*). 12–13.06.2008 р. три самки спостерігалися у плавнях нижнього Дніпра біля с. Козачі Лагері Цюрупинського району Херсонської області. Гоголь недавно знову почав гніздитися на нижньому Дніпрі (Роман, 1996, 2009), очевидно це були птахи з гніздового угруповання.

Скопа (*Pandion haliaetus*). 22.08.2010 р. спостерігалася на Тилігульському лимані між селами Каїри та Калинівка Комінтернівського району Одеської області.

Осоїд (*Pernis apivorus*). 26.05.2009 р. спостерігався двічі на узліссі та над полями західніше с. Нова Долина Овідіопольського району Одеської області.

Чорний шуліка (*Milvus migrans*). 13.06.2008 р. спостерігався на північному узліссі ур. Рацинська дача неподалік від с. Солдатське Вознесенського району Миколаївської області.

15.06.2008 р. – 1 птах над полями північніше с. Піддубне Новоукраїнського району Кіровоградської області.

4.07.2010 р. виводок з двох дорослих і 3 молодих птахів спостерігався між селами Вишневе і Вербове Покровського району Дніпропетровської області.

11.06.2011 р. – 1 птах пролітав над дорогою на південний схід від с. Кам'яний міст Первомайського району Миколаївської області.

11.06.2011 р. – 1 птах над дорогою на південний захід від с. Бокове Любашівського району Одеської області.

11.06.2011 р. – 1 птах біля с. Шимкове Ананіївського району Одеської області.

11.06.2011 р. – 1 птах біля с. Червонознам'янка Іванівського району Одеської області.

15.06.2011 р. – 1 птах над полями біля с. Луканівка Кривоозерського району Миколаївської області.

7.07.2011 р. – 1 птах над дорогою на схід від с. Комар Великоновосілківського району Донецької області.

8.07.2011 р. – 1 птах над дорогою на околиці смт Новоайдар Луганської області.

9.07.2011 р. поодинокі птахи спостерігалися в заплаві Орелі біля сіл Займанка і Зіньківщина Зачепилівського району Харківської області.

3.05.2012 р. – 1 птах над р. Кашлагач на захід від с. Павлівка Мар'їнського району Донецької області.

4.05.2012 р. – 1 птах на р. Юшанли біля с. Бойове Чернігівського району Запорізької області.

30.06.2012 р. шуліки спостерігалися у трьох місцях у долині Південного Бугу в Миколаївській області: біля с. Зайве Новоодеського району, біля північно-західної околиці м. Нова Одеса, південніше с. Білоусівка Вознесенського району.

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). 7.10.2011 р. дорослий птах двічі спостерігався на Центральному Сиваші – біля с. Василівка Новотроїцького району Херсонської області та біля мису Кутара.

Орел-карлик (*Hieraetus pennatus*). 7.06.2008 р. птах світлої морфи відмічений на луках лівого берега Ворскли навпроти м. Кобеляки Полтавської області.

9.05.2009 р. птах темної морфи спостерігався над узліссям біля с. Тавільжанка Дворічанського району Харківської області.

3.05.2012 р. птах світлої морфи полював у балці біля с. Красне Артемівського району Донецької області.

30.06.2012 р. птах світлої морфи спостерігався над Південним Бугом біля с. Прибужани Вознесенського району Миколаївської області.

Степовий канюк (*Buteo rufinus*). 10.06.2008 р. молодий птах спостерігався над галявинами дендропарку в Асканії-Нова (Херсонська область).

4.10.2008 р., 2.10.2009 р. і 5.05.2011 р. поодинокі птахи спостерігалися на полях та пасовищах у степу біля сіл Чайкине та

Фото 2. Степовий канюк. Околиці с. Чайкине АР Крим. 2.10.2009 р.
Photo 2. A Long-legged Buzzard in the Crimea.

Мисове Джанкойського району АР Крим (фото 2).

4.05.2009 р. знайдено гніздо в невеликому лісі на правому березі р. Вовчої західніше с. Великомихайлівка Покровського району Дніпропетровської області (47.58 N, 36.24 E). Воно знаходилося в сосновому лісі приблизно за 100 м від північного узлісся. Гніздо збудоване на розгалуженні основного стовбура сосни середнього віку на висоті близько 8 м. Дорослий птах насиджував кладку з 5 яєць.

5.05.2009 р. степовий канюк спостерігався над вирубкою в ур. Азовська Дача біля смт Володарське Донецької області.

7.05.2009 р. пара спостерігалася над полями північніше смт Маломиколаївка Антрацитівського району Луганської області.

8.05.2009 р. степовий канюк відмічений над полем біля с. Містки Сватівського району Луганської області.

6.06.2009 р. один птах спостерігався біля с. Шевченківське Запорізького району Запорізької області.

24.08.2009 р. дорослий птах відмічений над степом біля с. Лугове Березанського

району Миколаївської області.

10.10.2009 р. два птахи відмічені в лісосмузі біля дороги на північний схід від с. Міжводне Чорноморського району АР Крим.

4.05.2010 р. поодинокі птахи пролітали над степом на Керченському п-ові: між селами Єрофєєве і Лугове та північніше с. Пташкине (Ленінський район АР Крим).

7.05.2011 р. знайдено гніздо в лісі біля с. Олексіївка Верхньорогачицького району Херсонської області (47.18 N, 34.13 E). Воно було збудоване в розгалуженні на білій акації на висоті близько 10 м. Дорослий птах насиджував кладку.

22.05.2011 р. виявлене імовірне місце гніздування у верхів'ях балки між селами Микільське-на-Дніпрі та Оріхове Солонянського району Дніпропетровської області (48.12 N, 35.06 E). Дорослий птах літав із тривожним криком над спостерігачем.

11.06.2011 р. – 1 птах над полями південніше с. Петрівка Любашівського району Одеської області.

13.06.2011 р. – 1 птах над полями північніше смт Суворове Ізмаїльського району Одеської області.

24.08.2011 р. – дорослий птах у степу біля с. Ставки Каланчацького району Херсонської області.

27.08.2011 р. – дорослий птах над полями між селами Суботник і Маслове Джанкойського району АР Крим.

6.10.2011 р. – дорослий птах над полями на південний схід від с. Овер'янівка Новотроїцького району Херсонської області.

8.10.2011 р. – два дорослих птахи відмічені у степу між с. Надеждине Красноперекопського району АР Крим і мисом Джангара.

Малий підорлик (*Aquila pomarina*). 10.05.2009 р. спостерігався над вільховими болотами біля р. Берестової поблизу від с. Наталіне Красноградського району Харківської області.

3.05.2012 р. відмічений над лісом у балці між с. Красне Артемівського району і м. Часів Яр (Донецька область).

Могильник (*A. heliaca*). 7.06.2009 р. молодий птах спостерігався на узліссі північніше с. Радивонівка Якимівського району Запорізької області.

4.05.2010 р. молодий птах відмічений у степу на Керченському п-ові – на південний схід від с. Горностаївка Ленінського району АР Крим.

Змієїд (*Circaetus gallicus*). 5.10.2009 р. пролітний птах спостерігався над степом біля с. Єрофєєве Ленінського району АР Крим.

Сапсан (*Falco peregrinus*). 3.10.2009 р. молодий птах, який летів на північ, спостерігався в середній частині Арабатської Стрілки.

Сірий журавель (*Grus grus*). Вранці 8.06.2008 р. крики поодинокого журавля відмічені у східній частині Самарського лісу біля с. Кочеріжки Павлоградського району Дніпропетровської області.

4.05.2012 р. поодинокий дорослий птах тримався на р. Юшанли біля с. Бойове Чернігівського району Запорізької області.

4.05.2012 р. два молоді птахи трималися в заростях очерету на р. Молочній біля с. Троїцьке Мелітопольського району Запорізької області.

Степовий журавель (*Anthropoides virgo*). 5.05.2010 р. пара журавлів двічі спостерігалась у степу північніше с. Пташкине на Керченському п-ові (Ленінський район АР Крим).

6.05.2010 р. пара птахів годувалася на полях південніше с. Русаківка Білогірського району АР Крим.

6.07.2011 р. 25 птахів трималися на берегах озера біля с. Ячмінне Ленінського району АР Крим.

Дрохва (*Otis tarda*). 4.05.2010 р. 5 птахів спостерігалися у степу на Керченському п-ові – північніше с. Пташкине (Ленінський район АР Крим).

5.05.2010 р. знайдено гніздо із 3 яйцями (фото 3) у степу на північний схід від с. Золоте Ленінського району АР Крим (Карларський РЛП).

Довгоніг (*Himantopus himantopus*). 3.05.2010 р. пролітав над перелісками на Олешківських пісках південніше с. Козачі

Фото 3. Гніздо дрохви. Керченський п-ів, 5.05.2010 р.
Photo 3. A nest of Great Bustard, Kerch peninsula.

Фото 4. Круглодзьобий плавунець. Пересип Тилігульського лиману. 25.08.2009 р.
Photo 4. A Red-necked Phalarope at the Tiligul Liman.

Лагері Цюрупинського району Херсонської області.

3.07.2010 р. пара спостерігалася на одному з озер у заплаві р. Молочної біля с. Рибалівка Токмацького району Запорізької області.

Лежень (*Burhinus oedicephalus*). Вночі 30.06.2009 р. крики одного птаха зареєстровані на правому березі Південного Бугу нижче с. Грушівка Первомайського району Миколаївської області.

4.05.2010 р. два птахи спостерігалися у степу північніше с. Пташкине (Ленінський район АР Крим), а вночі в цьому місці відмічений токовий крик.

Вночі 5.05.2010 р. токовий крик лежня зареєстрований у балці південніше с. Русаківка Білогірського району АР Крим.

5.05.2011 р. 7 птахів спостерігалися у степу в різних місцях п-ова Тюп-Тархан (на північний схід від с. Мисове Джанкойського району АР Крим).

Морський зуйок (*Charadrius alexandrinus*). Скупчення мігруючих зуйків спостерігалися на берегах Перекопської затоки на південь і південний схід від с. Ставки Каланчацького району Херсонської області: 24.08.2010 р. – близько 50 особин; 24.08.2011 р. – близько 60 особин.

Малий грицик (*Limosa lapponica*). 5.05.2011 р. невеликі групи, загалом більше 20 особин, годувалися разом з іншими

куликами на мілководді у верхній частині п-ова Тюп-Тархан (на північний схід від с. Мисове Джанкойського району АР Крим).

Великий кроншнеп (*Numenius arquata*). 3–4.10.2009 р. кроншнепи постійно зустрічалися на всьому протязі Арабатської Стрілки – поодинокі птахи і групи з 2–3 особин, рідше зграї до 15 птахів.

23.08.2010 р. зграя близько 50 особин трималася на березі Перекопської затоки на південний схід від с. Ставки Каланчацького району Херсонської області.

Круглодзьобий плавунець (*Phalaropus lobatus*). 25.08.2009 р. зграя близько 30 птахів трималася на водоймах пересипу Тилігульського лиману (фото 4).

Короткохвостий поморник (*Stercorarius parasiticus*). 31.07.2012 р. два дорослих птахи темної морфи спостерігалися на узбережжі моря біля м. Євпаторія (АР Крим).

Каспійський крячок (*Hydroprogne caspia*). 5.08.2011 р. на обсохлих мілководях Сиваша у верхній частині п-ова Тюп-Тархан (на північний схід від с. Мисове Джанкойського району АР Крим) трималося близько 50 молодих і дорослих птахів.

Сплюшка (*Otus scops*). Занесена у третє видання Червоної книги України. Проте наведена в ній карта поширення (Башта, Архипов, 2009) вкрай не інформативна і ні в якій мірі не відображає реальне розповсюдження виду. Нижче ми наводимо дані про зустрічі сплюшок, зібрані під час експедицій (реєстрації птахів за голосами).

Дніпропетровська область

Вночі 5.06.2009 р. крики сплюшки відмічені в лісосмузі південніше смт Новопокровка Солонянського району.

8.05.2011 р. – 1 птах у лісі на схилах Дніпра біля с. Вовніги Солонянського району.

22.05.2011 р – 1 птах в лісосмузі біля с. Військове Солонянського району.

22.05.2011 р. – перекличка двох птахів записана у придорожній лісосмузі на пів-

нічний захід від м. П'ятихатки (рис.).

Донецька область

Вночі 4–5.05.2009 р. – 2 птахи в ур. Азовська дача біля смт Володарське.

3.05.2012 р. – 2 птахи в лісосмузі на південний схід від с. Новопетриківка Ново-сілківського району.

Запорізька область

У прибережній частині с. Богатир Якимівського району у травні-червні 2008–2012 рр. реєструвалося від 3 до 6 птахів.

6.05.2011 р. – 2 птахи в лісі біля с. Со-снівка Мелітопольського району.

3.05.2012 р. – 3 птахи в лісосмугах між смт Розівка і с. Новомлинівка Розівського району.

Одеська область

25.05.2009 р. в сутінках крики двох птахів відмічені в лісі західніше с. Нова Долина Овідіопольського району.

29.05.2009 р. – 1 птах у лісі північніше смт Сарата.

29.06.2010 р. – 1 птах у лісосмузі біля с. Сиротинка Миколаївського району.

12.06.2011 р. – два птахи в лісосмузі на північний схід від с. Нерушай Татарбунарського району.

АР Крим

4.05.2010 р. – 1 птах у лісосмугах північніше с. Пташкине Ленінського району.

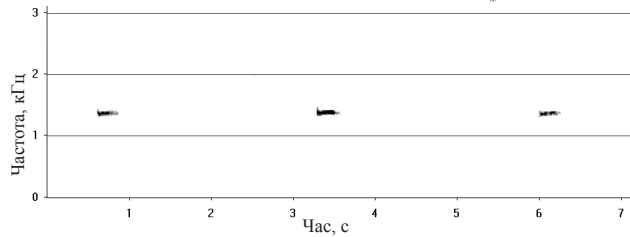
5.05.2010 р. – 5 птахів у лісосмугах південніше с. Русаківка Білогірського району.

7.05.2010 р. – 3 птахи в каньйоні р. Кача між селами Кудрине і Верхоріччя Бахчисарайського району.

Херсонська область

3.05.2010 р. – 2 птахи в перелісах на Олешківських пісках південніше с. Козачі Лагері Цюрупинського району.

9.05.2010 р. – 4 птахи в балці південніше с. Князе-Григорівка Великопетиського району.

Сонограма переклички двох сплюшок (видно неоднакову інтенсивність сигналу через різну віддаль до птахів). Лісосмуга неподалік від м. П'ятихатки Дніпропетровської обл. 22.05.2011 р.

Sonogram of calls of two Scops Owls in Dnipropetrovsk region.

7.05.2011 р. – 2 птахи в лісі на березі Нижньорогачицького лиману на північний схід від с. Пролетарій Верхньорогачицького району.

Сиворакша (*Coracias garrulus*). У південних областях України цей птах зустрічається значно частіше, ніж у центральних і північних, тому ми наводимо дані не про всі зустрічі.

5.05.2009 р. сиворакша спостерігалась у балці біля заповідника «Кам'яні могили» (на південний захід від с. Назарівка Володарського району Донецької області).

29.05.2009 р. і 13.06.2011 р. сиворакші досить часто зустрічалися вздовж дороги між містами Вилкове і Кілія Одеської області.

30.05.2009 р. кілька пар виявлено на глиняних урвищах між селами Борисівка і Глибоке Татарбунарського району Одеської області.

У 2009–2012 рр. кілька пар гніздилися у глиняних урвищах на березі моря між селами Коблеве та Рибаківка Березанського району Миколаївської області.

У 2010 р. у прибережних урвищах в околицях с. Мисове Джанкойського району АР Крим гніздилося більше 20 пар. 24.08 вздовж дороги між селами Чайкине та Мисове (на ділянці 10 км) обліковано 28 особин.

9.05.2010 р. сиворакша спостерігалась у балці біля с. Заводівка Горностаївського району Херсонської області.

1.07.2010 р. поодинокі птахи відмічені біля смт Зеленівка в околицях Херсона та біля ст. Цюрупинськ, 2.07 – біля с. Ставки Каланчацького району (Херсонська область). 3–5 пар щороку гніздяться у прибережних урвищах Перекопської затоки неподалік від цього села.

22.05.2011 р. один птах спостерігався біля дороги неподалік від с. Аполлонівка Солонянського району Дніпропетровської області.

12.06.2011 р. кілька пар трималися в лісосузі на північний схід від с. Нерушай Татарбунарського району Одеської області.

4.05.2012 р. – один птах біля північної околиці с. Терпіння Мелітопольського району Запорізької області.

Західний соловейко (*Luscinia megarhynchos*). На території України до недавнього часу гніздився лише на півдні Криму та в західних областях (Гаврись, Боярчук, 2003). 13.06.2008 р. співаючий самець виявлений нами в ур. Рацинська дача у Вознесенському районі Миколаївської області, що свідчить про можливе розселення виду на північ (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2009). У наступні роки ці птахи виявлені нами ще у двох місцях за межами основного ареалу.

3.05.2010 р. 3 співаючі самці зареєстровані в лісі біля с. Озерне західніше Скадовська (Херсонська область).

У лісосугах уздовж залізниці і каналу південніше с. Суворове Красноперекопського району АР Крим 4.05.2010 р. відмічені 2 співаючі самці, 4.05.2011 р. – 4.

Лиса кам'янка (*Oenanthe pleschanka*). 3.05.2012 р. самець спостерігався біля дороги на північний захід від смт Розівка Запорізької області.

Рожевий шпак (*Sturnus roseus*). 9.05.2010 р. один птах спостерігався на пасовищі біля с. Мисове Джанкойського району АР Крим.

Горіхівка (*Nucifraga caryocatactes*). У 2008 р. спостерігалася значна інвазія горіхівок. Птахи зустрічалися на території

всєї України (Бескаравайный и др., 2010; Гаврилук та ін., 2010; Яцюк и др., 2010; Дребет, Матвеев, 2011 та ін.). У 2009 р. вони ще відмічалися в багатьох місцях, але, що цікаво, в основному в південних областях України. Так, ми у травні – липні проїхали на автомобілі близько 14 тис. км у 22 областях (7 експедицій загальною тривалістю 47 днів), але горіхівки траплялися лише на півдні.

27 і 29.05.2009 р. поодинокі горіхівки (можливо один і той же птах) спостерігалися на узліссі соснового лісу північніше м. Вилкове Одеської області.

30.05.2009 р. горіхівка трималася біля дороги на північний захід від смт Сарата Одеської області.

8.06.2009 р. відмічена в лісі біля с. Новодмитрівка Великоолександрівського району Херсонської області.

ЛІТЕРАТУРА

- Башта А.-Т.В., Архипов О.М. (2009): Совка. - Червона книга України. Тваринний світ. К.: Глобалконсалтинг. 465.
- Бескаравайный М.М., Костин С.Ю., Кучеренко В.Н. (2010): Инвазия кедровки в Крым в 2008/2009 гг. - Беркут. 19 (1-2): 153-156.
- Гаврилук М.Н., Ілюха О.В., Борисенко М.М. (2010): Инвазии горіхівки та ялинового шишкаря у Середнє Придніпров'я. - Беркут. 19 (1-2): 157-160.
- Гаврись Г.Г., Боярчук В.П. (2003): Соловейко західний. - Птахи України під охороною Бернської конвенції. Київ. 318-319.
- Герчик И.П. (2003): Гнездование редких голенастых птиц на Тилигульском лимане. - Птицы Азово-Черноморского региона. Мониторинг и охрана. Николаев. 8-10.
- Грищенко В.Н., Яблоновська-Грищенко Е.Д. (2009): Находка южного соловья в Николаевской области. - Запов. справа в Україні. 15 (1): 59-60.
- Дребет М.В., Матвеев М.В. (2011): Инвазия горіхівки сибірської *Nucifraga caryocatactes macrorhynchos* С.Л. Brehm у Хмельницькій області. - Troglodytes. 2: 42-45.
- Роман Е.Г. (1996): Гоголь обыкновенный в Нижнем Приднепровье. - Экосистемы дикой природы. 5: 30-31.
- Роман Є. (2009): Лісовий мешканець у степовому краї. - Птах. 4: 9-11.
- Яцюк Е.А., Витер С.Г., Девятко Т.Н., Надточий А.С. (2010): Инвазия кедровки (*Nucifraga caryocatactes*) в Харьковской области в 2008–2009 гг. - Птицы басс. Сев. Донца. Донецк. 11: 245-246.